

ПРИМЉЕНО: 18.06.2007		
Достављено:	Број	Прилог
	556/1	

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

ПРЕДМЕТ: Рецензија рукописа: "Основи теорије конфликта", аутора др Радомира Милашиновића и др Срђана Милашиновића

М И Ш Љ Е Њ Е

Достављени рукопис "Основи теорије конфликта", аутора др Радомира Милашиновића и др Срђана Милашиновића припремљен је на 453 страна компјутерски обрађеног текста. Структурно, рад се састоји од предговора, садржаја, три главна дела са одређеним одељцима и одговарајућим прилозима, закључних разматрања као и списаком литературе која је коришћена у раду.

Први део рада под насловом: *Друштвени конфликти као предмет научног проучавања* (састављен од четири међусобно повезана и условљена одељка), садржи основна теоријска и појмовна одређења и карактеристике друштвених сукоба, њихових појединих облика испољавања у непосредној пракси, али и специфичне разлике у односу на друштвене појаве и процесе сличне садржине. У раду се указује на суштину конфликта, а затим се пажња посвећује различитим теоријским покушајима дефинисања природе, узрока и карактера конфликта од најстаријих научних мисли до данас.

У првом одељку *Различита теоријска разматрања о природи друштвених конфликта* анализирају се и обрађују кључна питања везана за генезу конфликта и границе теоријске мисли о том питању. Аутори полазе од научних промишљања о друштвеним сукобима и њиховим узроцима као и начинима за њихово преовладавање почев од Старога века, истичући да сукоби чине велику социолошку тему која је свом силином грунула у друштвену теорију тек с краја XX века. У овом одељку обрађена су античка, теистичко-теолошка, филозофска, геополитичка и малтузијанска тумачења друштвених сукоба, као и схватања заступљена у делима најзначајнијих мислилаца. Пажња је посвећена и класичним психолошким, социо-психолошким и социолошким теоријама друштвених сукоба XIX и прве половине XX века, уз констатацију да те концепције нису успеле да одговоре на сложене друштвене проблеме како индустријских тако и постиндустријских друштава. Потом се у раду тумаче и објашњавају савремени теоријски и научни правци, поступци и модели везани за друштвене сукобе краја XX и почетка XXI века. Аутори су успели да савладају постављени циљ – да утврде, одреде, објасне и критички сагледају најзначајнија савремена теоријска схватања о природи и карактеристикама друштвених сукоба у теоријској мисли с краја XX века. У овом делу рада разматране су: теорија игара, дијалектичка теорија сукоба, теорија структурације, конфликтни функционализам, теорија односа сукоба и консенсуза, конфликтна теорија размене и теорија сукоба цивилизација.

У другом одељку насловљеним као *Општа теоријска разматрања о узроцима друштвених конфликта* анализира се сложена и комплексна проблематика услова и узрока друштвених сукоба. То представља основу за теоријско објашњење ове појаве и њеног утицаја на ток друштвене стварности и кретање свих друштвених промена у већем или мањем обиму. Из широког спектра различитих појава које детерминишу конфликте уопште, или њене поједине манифестације, аутори су многочлане узроке класификовали по опште прихваћеном критеријуму на непосредне и посредне. Анализирајући поједине узроке и услове, њихову природу и значај, као и дејство на друштвену структуру у правцу изазивања и мултиплицирања друштвених сукоба, аутори су значајно место посветили анализи посредних узрока – оних који на први поглед нису видљиви или њихов утицај није тако очигледан, али је пресудан и одлучујући. Од посредних узрока посебну пажњу заокупљају структурни, политички, економски и културно-перцептуални фактори. О сваком од њих дати су задовољавајући теоријски коментари као и критички осврт на њихов утицај и домашај како појединачни, тако и у садејству са другим факторима.

Из тих узрока, који су детаљно и педантно коментарисани и објашњени, произилазе друштвени конфликти. Тако се долази до трећег одељка рада (*Елементи, фазе, динамика и исходи друштвених конфликта*) посвећеном елементима структуре сукоба као и њихове динамике, односно праваца и интензитета испољавања у друштвеној стварности. Зависно од узрока и њиховог дејства развијају се и шире односно мултипликују конфликти што све утиче на њихов интензитет, односно сва друга дешавања у и око друштва - државе. Логично, ти се сукоби морају разрешити на одговарајући начин односно сваки изникли друштвени сукоб мора имати и одговарајући исход са последицом у већем или мањем степену утицаја на друштвену структуру и односе који владају у њој.

У четвртном одељку рада *Подела и хијерархија друштвених конфликта*, аутори излажу различите теоријске приступе и критеријуме за класификацију друштвених сукоба, указујући на међузависност и хијерархијски однос међу њима у различитим историјским периодима и околностима. У том смислу обрађени су класни, расни, верски, национални и политички конфликти њихови узроци, носиоци, специфичности настанка, манифестовања и разрешавања током историје и данас.

Други део рада под називом: *Међународни чиниоци конфликта*, представља значајан сегмент рукописа у ком се кроз одговарајуће одељке (*Милитаризам и демократија, Економски чиниоци као фактор конфликта, Дипломатија као фактор криза и конфликта, Обавештајна служба у функцији изазивања криза и конфликта, Делатни однос између дипломатије и обавештајне службе*), критички разматрају природа и утицај различитих фактора међународног карактера на јављање, ширење, али и мултипликовање друштвених сукоба.

У овом делу рада аутори се баве анализом и расветљавањем деловања спољашњих политичких, економских, обавештајних и војних чинилаца којима се на посредан али и директан начин утиче на стабилност и безбедност у неразвијеним и постсоцијалистичким земљама као и механизме којима се изазивају друштвене нестабилности, кризе и унутрашњи сукоби. Ти механизми, како се

истиче су сложени, посредни и веома моћни с обзиром да се спроводе од стране високо развијених земаља чији је примаран циљ: обезбеђивање сопствених стратешких интереса без обзира на последице које изазивају по целокупну структуру и односе друштва у којима се спроводе. Даље се наглашава да основна настојања економско и војно моћних земаља нису кризе и друштвени сукоби у поменутим земљама, већ стања "контролисаног мира" (Босна, Косово и Метохија, Македонија као пример), како би се кроз различите облике експлоатације обезбедили услови за несметану експанзију капитала и војно-политичких интереса.

Аутори на постављена питања не дају уопштене и начелне одговоре већ, с обзиром на реално стање у неразвијеним и бившим европским социјалистичким земљама, што свакако представља централно питање политиколошке и социолошке научне мисли на крају XX века. Да би се могли дати научно верификовани и оправдани одговори на низ постављених питања везаних за транзицију у земљама постсоцијалистичког периода и друштвене сукобе у њима, аутори су сасвим логично, одређену пажњу посветили разматрањима о противуречностима које уопште постоје у међународној заједници за време, а посебно након хладног рата. У раду се истиче да те противуречности имају свој континуитет из периода хладног рата, где се посебно наглашава континуитет политике силе и непоштовање норми међународног права од стране моћних држава, које сада добијају нове садржаје и форме испољавања.

У одељку *Милитаризам и демократија*, отварају се бројна питања везана за милитаризам, неоимперијализам, глобализам и битне карактеристике спољне политике високоразвијених држава и њиховог утицаја на друштвене сукобе у земљама у развоју и некадашњим социјалистичким земљама. Аутори су са посебним научним сензибилитетом обрадили низ значајних проблема везаних за методе и средства спољне политике као и доктринарна опредељења САД као глобалне силе за време и након хладног рата. У раду је такође пажња посвећена најзначајнијим међународним организацијама са становишта њихове моћи и утицаја у међународним односима, као и њихове улоге у ескалацији или смиривању друштвених сукоба у неразвијеном делу света коме припада и један број Европских земаља у транзицији. Надаље, у раду се истиче да је након краха реалсоцијализма и свођења Русије на другоразредну светску силу дошло до промене улоге и значаја међународних организација. Одатле проистиче чињеница да већина легитимационих процеса који се у њима одвијају теку под контролом Сједињених Држава и које су, испољавањем високог нивоа утицаја на остале чланице, створиле једну *де факто* власничку структуру над тим институцијама, а пре свих на УН. Питања која су покренута и чињенице које су изнете у овом делу рада свакако имају значајно место у сагледавању бројних спољашњих детерминанти друштвених сукоба уопште, а посебно оних у неразвијеним и земљама у транзицији.

У овом одељку се пажња посвећује и војно-индустријском фактору као значајном чиниоцу изазивања и управљања друштвеним кризама и сукобима. Аутори закључују, а за та своја размишљања дају и одговарајућу аргументацију, да у процесу стварања криза и најразноврснијих социјалних кондфликата, посебно место заузима војно-индустријски комплекс. У структури бројних питања везаних за место и улогу војног фактора у стварању и управљању кризама и конфликтима,

према мишљењу аутора, значајно место заузимају чињенице везане за милитаризовану привреду западних држава. Истичући, и аргументовано указујући на значај војноиндустријског комплекса за укупну структуру привреде, као и профит који се убира од производње и продаје све софицистичанијег оружја, аутори закључују да је производња оружја, профит од његове продаје и рат сасвим природан и логичан однос у политици и стратегијама развијених западних земаља.

У одељку *Економски чиниоци као фактор криза и конфликта* истиче се да економска основа међународне заједнице заснована на идеологији и доктрини неолиберализма, апсолутно слободне трговине и профита представља значајан посредан катализатор друштвених сукоба. Тај однос друштвених сукоба и економских чинилаца представља посебан корпус питања са којима аутори покушавају да проникну у све скривене нити овог међузависног интеракцијског односа, али и да критични изнесу свој суд о томе. У оквиру економских чинилаца и њиховог утицаја на друштвене сукобе присутне на крају XX и почетку XXI века широм неразвијеног дела света, аутори су настојали да обраде бројна питања као што су: економски механизми стварања и управљања кризама, затим доктрине, стратегије и идеологије неолиберализма и неоимперијализме, те место и улогу међународних економских, трговинских и финансијских организација и начина и циљева њиховог деловања са аспекта могућности да буду фактор који доводи до настанка и ширења друштвених сукоба.

Посебни одељци рукописа (*Дипломатија као фактор криза и конфликта*, *Обавештајна служба у функцији изазивања криза и конфликта*, *Делатни однос између дипломатије и обавештајне службе*) посвећени су анализи политичких чинилаца друштвених криза и сукоба првенствено у неразвијеним земљама и земљама у транзицији. Бројни су политички фактори о којима би се на овом месту могло говорити. Зато су аутори своја запажања и критичка промишљања усмерили само на два најзначајнија чиниоца са аспекта посматране теме. То су дипломатија (са спекта управљања кризама и друштвеним сукобима) и обавештајна служба као најзначајнији политички фактор међу међународним чиниоцима везаним за актуелност посматране проблематике. То је и логично јер се путем дипломатије као и обавештајних служби у најзначајнијој мери делатност једне државе одсликава на ток и кретање међународних односа уопште, али и на дешавања у другим земљама, посебно оним која су од интереса за одређену високоразвијену земљу Запада.

Зналачки, уз бројну научно верификовану аргументацију аутори су објаснили и на једном месту синтетизовали комплексне и бројне аспекте и методе деловања обавештајних служби (Француске, Немачке) у првом реду Сједињених Америчких Држава на изазивању криза и друштвених сукоба уопште, и са посебним освртом на земљама Средње и Југоисточне Европе након хладног рата.

На овом је месту обрађен низ садржаја везаних за различите видове и облике субверзивних активности односно тајних акција, њиховог појмовног одређења, карактеристика и обележја до садржаја и конкретних видова (врста) њиховог испољавања у свакодневной пракси. Ту су нашла своје место и разматрања о примени: психолошко-пропагандних дејстава, тајног помагања опонентских политичких субјеката, коришћења широке агентурне мреже, примена аката насиља, шпијунажа, специјалне операције, завереничка и превратничка дејства све у

функцији изазивања и управљања друштвеним кризама и сукобима који из њих произилазе. Посебна поглавља посвећана су појмовном и садржинском анализирању савремених аспеката психолошких операција, односу психолошких операција и комуникација као и психолошком ратовању као једном од значајнијих механизма изазивања и управљања друштвеним кризама и конфликтима на преласку у XXI век. У овом делу рада дати су и одговарајући прилози који поткрепљују ставове о обавештајним механизмима изазивања и управљања друштвеним кризама и конфликтима.

У трећем делу рада насловљеним као *Разрешавање друштвених конфликта*, аутори разматрају различите начине и моделе разрешавања конфликта на националном и међународном плану. То је и логично, будући да конфликти зависе од различитости узрока и услова који су управо и довели до њиховог настанка, а пре свега од интереса светских центара моћи да се они разреше. На овом месту разматрају се различити теоријски ставови о поступцима и путевима за разрешење друштвених сукоба међу којима се посебно истичу: истраживање мира, затим методи за разрешење сукоба, као и савремене стратегије (макрополитичке) и одређени модели регулација етничких сукоба с посебним освртом на земље у транзицији.

Аутори су на успешан начин синтетизовали велики број теорија, појава и идеја, истакли низ општих али и специјалних критичких опсервација на савремене друштвене промене, развој латентних и јављање нових друштвених сукоба и криза и управљање њиховим токовима и динамиком односно начинима разрешења. Посебну пажњу усмерили су на препознавање и класификацију различитих врста друштвених сукоба, идентификацију њихових носиоца, узрока међународног и унутрашњег значаја.

На крају, треба истаћи допринос овог рукописа у теоријско-научном анализирању и научном уопштавању проблема, процеса и односа који се тичу друштвених криза и сукоба у последњој деценији прошлог века. Аутори су успели да сакупе, анализирају, критички размотре и логички изложе релевантну домаћу и страну литературу. При томе су користили не само литературу везану за питања друштвене трансформације већ и обимну грађу политиколошке, правне, социолошке и економске провинцијенције тежећи да свеобухватно и комплексно расветле посматрану проблематику са различитих страна. Књига је пропраћена савременом и богатом литературом у облику: књига, уџбеника, монографија, брошура, критичких или истраживачких студија, чланака, приказа, есеја великог броја домаћих и иностраних аутора што је од значаја и за даљу продубљену анализу ове теме.

Посматрано у целини рад представља успешан и вредан напор аутора да критички и аналитички сагледају синтетизовано на ограниченом простору низ питања везаних за друштвене кризе и сукобе, њихове узроке, динамику, карактеристике и врсте с краја XX века. Ово је један од ретких подухвата на овим просторима па је задатак аутора био утолико сложенији и тежи. У обради посматране теме аутори су пошли од радова који само делимично и спорадично обрађују посматрану тему или неке њене сегменте. Аутори су успели да у

аналитичко-синтетичком апликативном научном раду обраде значајне аспекте посматране проблематике.

Сложеност посматране теме произилази бар из два разлога: прво, о овој теми нема довољно референтних објављених радова и друго, актуелност дешавања у Европи после 1989. године, а посебно на нашим просторима отвара актуелна питања и проблеме на које је могуће дати одговор тек након одређеног времена. Рад је писан једноставним стручним језиком, лаким и допадљивим стилем што га чини разумљивим за читаоце. Посебно када се има у виду поступност излагања од општег ка посебном и када се има у виду истраживачки инструментаријум и методолошки поступци који су при томе коришћени у овом раду.

Овај рад има за предмет проблематику која третира суштинска питања краја двадесетог и почетка XXI века. Због тога и велика разуђеност посматраних проблема, коришћење великог броја различитих теоријских схватања уз њихово критичко сагледавање. Због тога и неке тешкоће у класификацији различитих гледишта на проблематику друштвених конфликта и недовољна диференцираност појединих комплекса. Но, то свакако не утиче битније на општу позитивну оцену и квалитет ове студије. Ширина теоријског подухвата омогућила је интердисциплинарни приступ у анализирању и закључивању о појединим битним моментима *de facto* друштвене и политичке кризе на раскршћу два века, али аутори су у највећој мери користили социолошко-политиколошку аргументацију. То је у осталом био постављени предмет и циљ рада. Познато је, међутим, да амбијент у ком су се догађали сукоби у овом делу Европе захтева и веома озбиљне економске и социо-психолошке анализе и закључивања. Али тиме је остављен простор за младе истраживаче и научнике из других научних дисциплина.

Имајући у виду оно што је већ наведено, сматрам да рукопис под насловом "Основи теорије конфликта", аутора др Радомира Милашиновића и др Срђана Милашиновића, испуњава услове да буде објављен као уџбеник за предмет *Теорије конфликта* који се изучава на Факултету безбедности Универзитета у Београду.

Проф. др Вучина Васовић

Вучина Васовић